

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પી. કે. શ્રીકાંતન અને ઓઆરએસ.

વિરુદ્ધ

પી. શ્રીકુમારન નાયર અને ઓઆરએસ.

૪ ડિસેમ્બર, ૨૦૦૬

[ડૉ. અરિજીત પાસાયત અને એસ.એચ.કાપડીયા, જેજે.]

જમીન સંપાદન કાયદો, ૧૯૮૪:

એસએસ.૧૮,૩૦-સંદર્ભ કલમ હેઠળ ૧૮ હસ્તગત કરેલી જમીન માટે વળતર વધારવા માટે-આંતર વિવાદ-ક્ષેત્ર નક્કી કરવા માટે અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર, સંદર્ભ અદાલત કરેલા સંદર્ભમાંથી અધિકારક્ષેત્ર મેળવે છે તેથી ઉદ્દેખિત પ્રશ્ન ઉપરાંત કંઈપણ નક્કી કરી શકતી નથી અને આંતર વિવાદનો ચુકાદો આપી શકતી નથી.

વર્તમાન અપીલમાં વિચારણા માટે જે પ્રશ્ન ઊભો થયો છે તે એ છે કે શું સંદર્ભ અદાલતને જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૩૦ હેઠળ દરેક દાવેદાર પાસેથી હસ્તગત કરેલી જમીનની હદ અંગેના વિવાદને ધ્યાનમાં લેવાનો અધિકારક્ષેત્ર હતો, જ્યારે કાયદાની કલમ ૧૮ની શરતોમાં સંદર્ભ માત્ર ચુકાદામાં બતાવ્યા પ્રમાણે હસ્તગત કરેલી જમીન માટે વળતરમાં વધારો કરવાના દાવા અંગે કરવામાં આવ્યો હતો.

આંશિક રીતે અપીલને ફગાવી દેતા કોર્ટે

પકડી રાખો:૧.૧.સંદર્ભ અદાલત કરેલા સંદર્ભમાંથી અધિકારક્ષેત્ર મેળવે છે.જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ની કલમ ૧૮ અને કલમ ૩૦ હેઠળના સંદર્ભો વૈચારિક રીતે એકબીજાથી અલગ છે.[૨૪-જી-એચ]

૧.૨.જ્યારે એકમાત્ર વાંધો વળતરની રકમ પર લેવામાં આવે છે ત્યારે તે જ સંદર્ભિત બાબત છે અને કોર્ટને તેનાથી આગળ કંઈપણ નક્કી કરવા અથવા તેના પર વિચાર કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.[૨૫-બી]

(રાય) પ્રમથ નાથ મલિક બહાદુર વિ. સિરી.રાજ્ય સરકાર, AIR (૧૯૩૦) PC ૬૪; પ્રયાગ ઉપનિવેશ આવાસ એવં નિર્માણ સહકારી સમિતિ લિમિટેડ વિરુદ્ધ અલ્હાબાદ વિકાસ પ્રાધિકરણ અને અબ્ર, ૧૨૦૦૩] ૫ એસ. સી. સી. ૫૬૧, અને અજ્ઞમ લિંગના અને અન્ય વિરુદ્ધ.જમીન સંપાદન અધિકારી, મહેસૂલ વિભાગીય અધિકારી, નિઝામાબાદ અને અન્ય, (૨૦૦૨) ૯ એસ. સી. સી. ૪૨૬ નો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

૨. મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી દરેક ટ્રિબ્યુનલ માત્ર હકદાર જ નથી પરંતુ તે નક્કી કરવા માટે પણ બંધાયેલી છે કે જે બાબતમાં તેને તેના અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે તે તેના વિશેષ અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદામાં આવે છે કે કેમ અને આવા ટ્રિબ્યુનલનું અધિકારક્ષેત્ર અમુક હકીકતો અથવા સંજોગોના અસ્તિત્વ પર આધારિત છે કે કેમ.તેની સ્પષ્ટ ફરજ એ જોવાની છે કે આ હકીકતો અને સંજોગો તેને અધિકારક્ષેત્ર સાથે રોકાણ કરવા માટે અસ્તિત્વમાં છે, અને જ્યાં ટ્રિબ્યુનલ તેને બનાવનાર કાયદાથી તેનું અધિકારક્ષેત્ર મેળવે છે અને તે કાયદો પણ તે શરતોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે કે જેના હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ કાર્ય કરી શકે છે, તે કહેવાની જરૂર નથી કે તે ટ્રિબ્યુનલ કોઈ બાબતમાં અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરે તે પહેલાં, તે સંતોષકારક હોવું જોઈએ કે તે બાબતની જમી માટે જરૂરી શરતો હકીકતમાં ઊભી થઈ છે.

મોહમ્મદ હસનુલ્લીન વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧૯૭૯] ૨ એસ. સી. સી.
૫૭૨ પર આધાર રાખ્યો હતો.

ગુસેરવાનજી પેસ્ટોનજી વિ. મીર મૈનુલ્લીન ખાન એલ. આર., (૧૮૫૫) ૬
મિલી.એ. ૧૩૪ (પી. સી.) અને કોથમાસુ કનકરથમ્મા અને ઓ. આર. એસ.
વિ.આંધ્રપ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય, AIR (૧૯૬૫) SC ૩૦૪, નો ઉલ્લેખ કરવામાં
આવ્યો છે.

૩.૧.કાયદાની કલમ ૧૮ની શરતોમાં સંદર્ભ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે
કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલી બાબત સાથે વ્યવહાર કરવો
અસ્વીકાર્ય હોવાનો હાઈકોર્ટનો મત ઉલટાવી શકાય તેમ નથી.[૨૭-ડી]

૩.૨.જો કે, એ નોંધવું જોઈએ કે કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ સંદર્ભ
મેળવવા માટે કોઈ સમય મર્યાદા નથી, જો કે તે હંમેશા વાજબી સમયની અંદર
થવી જોઈએ.સમયની વાજબીતા અંતિમતાની જરૂરિયાતમાંથી ન્યાયિક કાર્યવાહી
તરફ વહે છે.વર્તમાન કેસની હકીકતોની પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં,
અપીલકર્તાઓને કાયદાની કલમ ૩૦ની શરતોમાં સંદર્ભ મેળવવા માટે સક્ષમ

જમીન સંપાદન સત્તામંડળ સમક્ષ અરજી કરવાની મંજૂરી આપવી યોગ્ય રહેશે.

[૨૭-૬-એફ]

સિવિલ અપીલેટ જ્યુરિસડીક્શન:૨૦૦૬ની સિવિલ અપીલ નંબર
૫૩૫૪.

એલ. એ. એ. નં. ૧૦૯/૨૦૦૧ માં એર્નાકુલમ ખાતે કેરળ હાઈકોર્ટના
૧૧.૧૦.૨૦૦૨ ના ચુકાદા અને અંતિમ આદેશમાંથી.

અપીલકર્તાઓ માટે એસ. વી. રાજન અને કે. રાજીવ.

પ્રતિવાદીઓ માટે ટી. એલ. વી. ઐયર, સુબ્રમણ્યમ પ્રસાદ, ગોપાલ
કૃષ્ણન, કરુણ મહેતા અને જી. પ્રકાશ.

કોર્ટનો ચુકાદો આના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો

ડૉ. અરિજીત પાસાયત, જે. લીવ મંજૂર.

આ અપીલમાં પડકાર એ છે કે કેરળ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેન્ચના ચુકાદાને અપીલકર્તાઓ અને રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને નકારી કાઢતી વખતે પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને મંજૂરી આપવામાં આવી છે.

સંક્ષિપ્તમાં પૃષ્ઠભૂમિ હકીકતો નીચે મુજબ છે:

કડકમપદ્ધતી	ગામની	સર્વે	નંબર
૧૭૮૦/૧,૧૭૮૦/૪,૧૭૮૦/૯,૧૭૮૧/૧,૮,૯,૧૮૮૯/૧,૨			માં

સમાવિષ્ટ જમીનની ૨.૮૧.૨૦ હેક્ટરની હદ અનચારા ખાતે E. E. C. બજારની સ્થાપનાના હેતુથી હસ્તગત કરવામાં આવી હતી. જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ (ટૂંકકલમ હેઠળ "અધિનિયમ") ની કલમ ૪ (૧) હેઠળની સૂચના ૨૯.૫.૧૯૯૨ પર પ્રકાશિત કરવાકલમ હેઠળ આવી હતી. જમીનનો કબજો ૨૩.૭.૧૯૯૨ પર લેવામાં આવ્યો હતો અને ૧૩.૭.૧૯૯૨ પર કુલ રૂ. ૪૫,૦૮,૧૧૧-આપવામાં આવેલા વળતરથી અસંતુષ્ટ, જમીન સંપાદન અધિકારી સમક્ષ આ બાબતને ચુકાદા માટે સંદર્ભ અદાલતમાં મોકલવા માટે અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

જિલ્લા કલેક્ટરે તેમના તારીખના ૧૮.૭.૧૯૯૪ પત્ર દ્વારા કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ નિર્ધારણ માટે આ બાબતે સંબંધિત રેકૉર્ડ મોકલ્યા હતા. ઉપરોક્ત પત્રની સાથે, રસ ધરાવતા પક્ષોના નામ અને સરનાકલમ હેઠળ, જેમણે સંદર્ભ અરજીઓ દાખલ કરી હતી, તે પણ જોડાયેલ અલગ પત્રકકલમ હેઠળ આપવાકલમ હેઠળ આવ્યા હતા.ઉપરોક્ત આવરણ પત્ર સાથે જોડાયેલ પત્રક અનુસાર, અપીલકર્તા નંબર ૧-P.K. શ્રીકાંતને તેની અરજી તારીખ ૪.૮.૧૯૯૩ રજૂ કરી હતી.પ્રતિવાદી નં. ૧ પી. શ્રીકુમારન નાયરે તેમની અરજી તારીખ ૨૬.૮.૧૯૯૩ રજૂ કરી હતી અને દાવેદારો ૩,૪ અને ૫ એ તેમની અરજીઓ ૪.૮.૧૯૯૩ પર રજૂ કરી હતી.૪.૮.૧૯૯૩ તારીખની સંદર્ભ અરજી અપીલકર્તા નં. ૧ તારીખ ૧૩.૭.૧૯૯૩ ની એવોર્ડ નોટિસની પ્રાપ્તિ અનુસાર જેમાં દાવેદારને તેની પાસેથી હસ્તગત કરેલી મિલકત માટે આપવામાં આવેલા વળતરની જાણ કરવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સંદર્ભ અરજીમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે કડાકમપક્ષી ગામના સર્વેક્ષણ નંબર ૧૮૮૯માં સમાવિષ્ટ કુલ ૨ એકર અને ૪૧ = સેન્ટની મિલકતમાંથી ૮૬ એરિસ અને ૪૧ ચોરસ મીટરની મિલકતની હદ તેમણે તારીખ ૨૧.૨.૧૯૭૫ ના વિભાજન દસ્તાવેજના આધારે મેળવી હતી.તે ખાસ હતું. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મિલકત શહેરની હદમાં એક મહત્વપૂર્ણ વિસ્તારમાં આવેલી છે, જેમાં રસ્તાનો આગળનો ભાગ અને સરળતાથી પહોંચી શકાય છે, તે એક બિલ્ડિંગ સાઈટ અને બગીચાની જમીન છે અને તેનું ઓછામાં ઓછું બજાર મૂલ્ય રૂ. ૫, ૦૦૦/- ટકા.વધુમાં જણાવવામાં

આવ્યું હતું કે જમીન સંપાદન અધિકારી દ્વારા આપવામાં આવતું વળતર ખૂબ ઓછું છે અને વિસ્તારના મહત્વને ધ્યાનમાં રાખીને ઓછું છે. પુરસ્કારની રકમ વિરોધ હેઠળ પ્રાપ્ત થઈ હોવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો હતો અને તેથી, જમીન સંપાદન અધિકારીને જમીનની કિંમત નક્કી કરવા માટે આ બાબત સંદર્ભ અદાલતમાં મોકલવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી. અન્ય અરજદારો દ્વારા પણ આવા જ દાવા કરવામાં આવ્યા હતા. આ રીતે રજૂ કરવામાં આવેલી સંદર્ભ અરજી પરથી જોઈ શકાય છે કે વિવાદ માત્ર દરેક અરજદાર પાસેથી હસ્તગત કરવામાં આવેલી સંબંધિત જમીનને આપવામાં આવેલી વળતરની રકમ અંગે હતો, કારણ કે તેમના અનુસાર, આપવામાં આવેલી રકમ બજાર મૂલ્યની તુલનામાં ઓછી છે.

જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલા સંદર્ભને અનુસરીને, સંદર્ભ અદાલતે પક્ષકારોને નોટિસ જારી કરી હતી, જેના પર પક્ષકારોએ પોતપોતાના નિવેદનો દાખલ કર્યા હતા.

હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં વિવિધ પ્રશ્નો ઉઠાવવામાં આવ્યા હતા. વર્તમાન પ્રતિવાદીઓ ૧ અને ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે નીચેની અદાલતને સંદર્ભના મુદ્દાઓથી આગળ જવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી. તે સંદર્ભ અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓથી આગળ વધવામાં અને સંદર્ભ અરજીઓમાં

પક્ષકારો દ્વારા ન ઉઠાવવામાં આવેલા વિવાદોનો ચુકાદો આપવામાં તેના અધિકારક્ષેત્રને વટાવી ગયું હતું.વર્તમાન અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલ એનાયત કરવામાં આવેલા વળતરના વિનિયોગ સાથે સંબંધિત છે.રાજ્યની અપીલ અનિવાર્યપણે મૂલ્યાંકનની વિરુદ્ધ હતી.ઉપર નોંધ્યા મુજબ, પ્રતિવાદી નંબર ૧ અને ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને નીચેના નિરીક્ષણ સાથે મંજૂરી આપવામાં આવી હતી:

ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાં નિર્ધારિત સિદ્ધાંતોના પ્રકાશમાં અને દરેક દાવેદાર પાસેથી હસ્તગત કરેલી જમીનની હદ અંગેના પ્રશ્ન પર કોઈ સંદર્ભની ગેરહાજરીમાં અને રકમની વહેંચણી અંગે કોઈ વિવાદની ગેરહાજરીમાં અને એ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને કે જિલ્લા કલેક્ટર દ્વારા ઉદ્દેખિત એકમાત્ર પ્રશ્ન ચુકાદામાં બતાવ્યા પ્રમાણે હસ્તગત કરેલી જમીન માટે વળતરમાં વધારો કરવાના દાવા અંગે છે, અમે શોધી કાઢીએ છીએ કે નીચેની અદાલતને દરેક દાવેદાર પાસેથી હસ્તગત કરેલી જમીનની હદ અંગેના વિવાદને ધ્યાનમાં લેવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.

તેથી અમે નીચેની અદાલતના ચુકાદા અને હુકમનામાને રદબાતલ મૂકીએ છીએ જ્યાં સુધી તે એવા પ્રશ્નો નક્કી કરવા માટે આગળ વધ્યું છે જેનો ઉદ્દેશ કરવામાં આવ્યો નથી.પક્ષકારો તેમની પાસેથી હસ્તગત કરેલી

જમીનની હદ માટે વળતર મેળવવા માટે હકદાર રહેશે, જે નીચેની અદાલત દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલા દરે ચુકાદામાં દર્શાવવામાં આવ્યું છે.

આ અદાલત સમક્ષ અપીલની પેન્ડન્સી દરમિયાન મૂળ પ્રતિવાદી નંબર ૨-K.P સરસ્વતી અમ્માનું અવસાન થયું હતું અને તેમના કાનૂની વારસદારોને ૨૩મી જાન્યુઆરી, ૨૦૦૪ના આદેશ દ્વારા બદલવામાં આવ્યા હતા, જે ૨૦૦૩ના I. A. નંબર ૧માં પસાર કરવામાં આવ્યા હતા.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાઓ માટે વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે કલેક્ટરે પક્ષો વચ્ચેના વાસ્તવિક વિવાદનો સંદર્ભ આપવો જરૂરી છે અને માત્ર એટલા માટે કે આંતર-વિનિયોગનો પ્રશ્ન સંદર્ભિત કરવામાં આવ્યો નથી, જે તે મુદ્દાને નક્કી કરવાના અધિકારક્ષેત્રને બાકાત રાખતો નથી.આ સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૩૧નો સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો હતો.

બીજી તરફ પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે એવું વલણ અપનાવ્યું હતું કે કાયદાની કલમ ૧૮ ના સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત બાબતને લગતા આંતર વિવાદનો

ચુકાદો આપવા માટે કોઈ અવકાશ નથી.તે કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ આવતી બાબત છે.

કાયદાની કલમ ૧૮ અને ૩૦ નીચે મુજબ વાંચે છે:

૧૮. અદાલતનો સંદર્ભ.--(૧) કોઈ પણ રસ ધરાવતી વ્યક્તિ કે જેણે એવોર્ડ સ્વીકાર્યો નથી, તે કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા જરૂરી કરી શકે છે કે આ બાબત કલેક્ટર દ્વારા કોર્ટના નિર્ધારણ માટે મોકલવામાં આવે, પછી ભલે તેનો વાંધો જમીનના માપ, વળતરની રકમ, જે વ્યક્તિઓને તે ચૂકવવાપાત્ર હોય અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે વળતરની વહેંચણીનો હોય.

(૨) અરજીમાં એ આધારો જણાવવા પડશે કે જેના પર એવોર્ડ સામે વાંધો લેવામાં આવ્યો છે:

પરંતુ આવી દરેક અરજી કરવામાં આવશે -

((ક) જો તેને બનાવનાર વ્યક્તિ કલેક્ટરના પુરસ્કારની તારીખથી છ અઠવાડિયાની અંદર, જ્યારે તેણે એવોર્ડ આપ્યો હતો તે સમયે કલેક્ટર સમક્ષ હાજર હતો અથવા તેનું પ્રતિનિધિત્વ કર્યું હતું;

(બી) અન્ય કિસ્સાઓકલમ હેઠળ, કલમ ૧૨, પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કલેક્ટર પાસેથી નોટિસ મળ્યાના છ અઠવાડિયાની અંદર; અથવા કલેક્ટરના ચુકાદાની તારીખથી છ મહિનાની અંદર, જે પણ સમયગાળો પહેલા સમાપ્ત થાય.

૩૦. ફાળવણી અંગેના વિવાદો.--જ્યારે વળતરની રકમ કલમ ૧૧ હેઠળ પતાવટ કરવામાં આવી હોય, ત્યારે જો તે અથવા તેના કોઈ ભાગની વહેંચણી અંગે અથવા જે વ્યક્તિઓને તે અથવા તેનો કોઈ ભાગ ચૂકવવાપાત્ર છે તે અંગે કોઈ વિવાદ ઊભો થાય, તો કલેક્ટર આવા વિવાદને અદાલતના નિર્ણયમાં મોકલી શકલમ હેઠળ છે.

સંદર્ભ અદાલત કરેલા સંદર્ભમાંથી અધિકારક્ષેત્ર મેળવે છે.કલમ ૧૮ કલમ હેઠળ કલમ ૩૦ હેઠળના સંદર્ભો વૈચારિક રીતે એકબીજાથી અલગ છે.કલમ ૧૮ ની દ્રષ્ટિએ હુકમનામું કલમ ૩૦ ની દ્રષ્ટિએ અલગ છે.કાયદાની કલમ ૫૫ની શરતોમાં ઉપલબ્ધ ઉપાય હુકમની વિરુદ્ધ છે.કાયદાની કલમ ૧૮ હેઠળ કરવામાં આવેલા સંદર્ભમાં કાયદાની કલમ ૩૦ દ્વારા આવરી લેવામાં આવેલા પ્રશ્ન સાથે સંદર્ભ અદાલત વ્યવહાર કરી શકલમ હેઠળ છે કલમ હેઠળ કલમ હેઠળમ તે પ્રશ્ન ન્યાયિક નિર્ધારણનો વિષય રહ્યો છે.(૧૯૩૦) આઈ. એલ. આર. ૫૭ ૧૧૪૮ (પ્રિવી કાઉન્સિલ) માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે આ અધિનિયમ હેઠળની

અદાલતોની અધિકારક્ષેત્ર વિશેષ છે અને તે કલમ ૧૮,૨૦ અને ૨૧ની શરતો સુધી સખત રીતે મર્યાદિત છે.તે ત્યારે જ ઉદભવે છે જ્યારે કલેક્ટરના એવોર્ડ પર કોઈ ચોક્કસ વાંધો લેવામાં આવ્યો હોય અને તે તે વાંધાને ધ્યાનમાં લેવા સુધી મર્યાદિત હોય.તેથી, તે ચોક્કસ છે કે જ્યારે એકમાત્ર વાંધો વળતરની રકમ પર લેવામાં આવે છે ત્યારે તે જ સંદર્ભિત બાબત છે અને કોર્ટને તેનાથી આગળ કંઈપણ નક્કી કરવા અથવા તેના પર વિચાર કરવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.

પ્રયાગમાં ઉપનિવેશ આવાસ એવં નિર્માણ સહકારી સમિતિ લિમિટેડ વિ.અલ્હાબાદ વિકાસ પ્રાધિકરણ અને એ. એન. આર., [૨૦૦૩] ૫ એસ. સી. સી. ૫૬૧, કાયદાની કલમ ૩૦ અને કલમ ૧૮ હેઠળ અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગ સાથે સંબંધિત પ્રશ્ન.કલમ ૩૦ ના ટેનમાં નિર્ધારણ પાર્ટીશન દાવામાં નિર્ણયની સેટિંગ્સ ધરાવે છે.અજમ લિંગત્રા અને ઓઆરએસ. વી.જમીન સંપાદન અધિકારી, મહેસૂલ વિભાગીય અધિકારી, નિઝામાબાદ અને અન્ય, [૨૦૦૨] ૮ એસ. સી. સી. ૪૨૬, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે સંદર્ભ અદાલતને અગાઉ સંદર્ભ માટે અરજી ન કરનારાઓના કહેવા પર કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ સંદર્ભને અધિનિયમની કલમ ૧૮ માં એકમાં રૂપાંતરિત કરવાની કોઈ સત્તા નથી.

મર્યાદિત અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી દરેક ટ્રિબ્યુનલ માત્ર હકદાર જ નથી પરંતુ તે નક્કી કરવા માટે બંધાયેલી છે કે જે બાબતમાં તેને તેના અધિકારક્ષેત્રનો

ઉપયોગ કરવા માટે કહેવામાં આવે છે તે તેના વિશેષ અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદામાં આવે છે કે કેમ અને આવા ટ્રિબ્યુનલનું અધિકારક્ષેત્ર અમુક હકીકતો અથવા સંજોગોના અસ્તિત્વ પર આધારિત છે કે કેમ.તેની સ્પષ્ટ ફરજ એ જોવાની છે કે આ હકીકતો અને સંજોગો તેને અધિકારક્ષેત્ર સાથે રોકાણ કરવા માટે અસ્તિત્વમાં છે, અને જ્યાં ટ્રિબ્યુનલ તેને બનાવનાર કાયદાથી તેનું અધિકારક્ષેત્ર મેળવે છે અને તે કાયદો પણ તે શરતોને વ્યાખ્યાયિત કરે છે કે જેના હેઠળ ટ્રિબ્યુનલ કાર્ય કરી શકે છે, તે કહેવાની જરૂર નથી કે તે ટ્રિબ્યુનલ કોઈ બાબતમાં અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરે તે પહેલાં, તે સંતોષકારક હોવું જોઈએ કે તે બાબતની જમી માટે જરૂરી શરતો હકીકતમાં ઊભી થઈ છે.જેમ કે પ્રિવી કાઉન્સિલ દ્વારા નુસેરવાનજી પેસ્ટોનજી વિ. મીર મેનુદીન ખાન એલઆરમાં અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે. (૧૮૫૫) એમ. આઈ. એ. ૧૩૪ (પી. સી.), જ્યાં સંસદના કાયદા દ્વારા અદાલતને અધિકારક્ષેત્ર આપવામાં આવે છે અને આવી અધિકારક્ષેત્ર માત્ર તે અધિનિયમમાં સમાવિષ્ટ અમુક ચોક્કસ શરતો પર આપવામાં આવે છે, તે એક સાર્વત્રિક સિદ્ધાંત છે કે આ શરતોનું પાલન કરવું આવશ્યક છે, જેથી અધિકારક્ષેત્રની રચના અને વધારો થાય, જો તેનું પાલન ન કરવામાં આવે તો અધિકારક્ષેત્ર ઊભું થતું નથી.[જુઓ:મોહમ્મદ હસનુદ્દીન વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, [૧૯૭૯] ૨ એસસીસી ૫૭૨]

કોઠામાસુ કનકરથમ્મા અને ઓઆરએસ. વી.આંધ્ર પ્રદેશ રાજ્ય અને અન્ય,
AIR (૧૯૬૫) SC ૩૦૪, તે નીચે મુજબ યોજાયો હતો:

તેમ છતાં આ મુદ્દાને હાઈકોર્ટ દ્વારા તેની સમક્ષ ઉઠાવવાની મંજૂરી
આપવામાં આવી હતી અને રાજ્ય વતી અમારી સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવ્યો
હોવાથી તેનો નિર્ણય લેવો જરૂરી છે. અપીલકર્તાઓ વતી ઉચ્ચ અદાલત
સમક્ષ દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સંદર્ભની ગેરહાજરી અંગે ગૌણ
ન્યાયાધીશ સમક્ષ અરજી કરવામાં રાજ્યની નિષ્ફળતાને કારણે રાજ્યએ
મુદ્દો માફ કર્યો હોવાનું માનવું જોઈએ. ઉચ્ચ અદાલતે આ દલીલને એ
દ્રષ્ટિકોણ પર સ્વીકારી હતી કે આ અધિકારક્ષેત્રના સહજ અભાવનો કેસ
નથી અને પ્રક્રિયામાં ખામી એવી હતી કે જેને માફ કરી શકાય. અમારા મતે
હાઈકોર્ટનો મત સાચો નથી. જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૨
(૧) એ જોગવાઈ કરે છે કે કલેક્ટરની કચેરીમાં ચુકાદો દાખલ કર્યા પછી,
અધિનિયમમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે સિવાય, તે કલેક્ટર અને
જમીનના સાચા વિસ્તાર અને મૂલ્યમાં રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે
અંતિમ અને નિર્ણાયક પુરાવા હશે અને રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે
વળતરની વહેંચણી થશે. જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૧૮, જેની
પેટા-કલમ (૧) આ રીતે વાંચે છે, તેની જોગવાઈઓનો આશરો લઈને
એવોર્ડની અંતિમતાને પ્રશ્નમાં મૂકી શકાય છે.

“ કોઈ પણ રસ ધરાવતી વ્યક્તિ કે જેણે એવોર્ડ સ્વીકાર્યો નથી, તે કલેક્ટરને લેખિત અરજી દ્વારા જરૂરી કરી શકે છે કે આ બાબત કલેક્ટર દ્વારા કોર્ટના નિર્ધારણ માટે મોકલવામાં આવે, પછી ભલે તેનો વાંધો જમીનના માપ, વળતરની રકમ, જે વ્યક્તિઓને તે ચૂકવવાપાત્ર હોય અથવા રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓ વચ્ચે વળતરની વહેંચણીનો હોય.”

પેટા-કલમ (૨) ની જોગવાઈ પેટા-કલમ (૧) હેઠળ અરજી કરવાનો સમય નક્કી કરે છે. કલમ ૧૯ કલેક્ટર દ્વારા સંદર્ભ આપવાની જોગવાઈ કરે છે અને તે સંદર્ભમાં સમાવિષ્ટ થનારી બાબતોને સ્પષ્ટ કરે છે. આમ આ બાબત કલેક્ટર દ્વારા કરવામાં આવેલા સંદર્ભ પર જ અદાલતમાં જાય છે. આવા સંદર્ભ આપ્યા પછી જ અદાલતને દાવો કરનાર દ્વારા એવોર્ડ સામે કરવામાં આવેલા વાંધાઓ નક્કી કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે. કલમ ૨૧ અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહીના અવકાશને વાંધાથી અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓની દલીલોને ધ્યાનમાં લેવા માટે પ્રતિબંધિત કરે છે. આમ આ જોગવાઈઓ કોઈ શંકા છોડતી નથી કે અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર માત્ર તેના સંદર્ભના આધારે ઊભો થાય છે. તેમાં કોઈ શંકા નથી કલમ હેઠળ, જમીન સંપાદન અધિકારીએ જમીન સંપાદન અધિનિયમની કલમ ૩૦ હેઠળ સંદર્ભ આપ્યો છે પરંતુ તે સંદર્ભ માત્ર વિવિધ

દાવેદારો વચ્ચે વળતરની વહેંચણીના સંદર્ભમાં હતો.આવા સંદર્ભ ચોક્કસપણે અદાલતને તેની સાથે સીધી રીતે જોડાયેલ ન હોય તેવી બાબતને ધ્યાનમાં લેવા માટે અધિકારક્ષેત્રમાં રોકાણ કરશે નહીં.પ્રિવી કાઉન્સિલે નુસેરવાનજી પેસ્ટોનજી અને ઓઆરએસ. વી. માં દર્શાવ્યા મુજબ આ ખરેખર માત્ર તકનિકીતા નથી.મીર મૈનુદ્દીન ખાન વુલુદ મીર સુદ્દુદ્દીન ખાન બહાદુર ૬ મૂ ઈન્ડ App.૧૩૪ પી.૧૫૫(પી. સી.) જ્યાં પણ કાયદા દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર આપવામાં આવે છે અને આવા અધિકારક્ષેત્ર માત્ર તેમાં સમાવિષ્ટ ચોક્કસ શરતો પર આપવામાં આવે છે, તે એક સાર્વત્રિક સિદ્ધાંત છે કે અધિકારક્ષેત્ર બનાવવા અને વધારવા માટે તે શરતોનું પાલન કરવું જોઈએ, અને જો તેનું પાલન ન કરવામાં આવે તો અધિકારક્ષેત્ર ઊભું થતું નથી.તેથી, આ અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્રના અભાવનો કેસ હતો અને જ્યાં સુધી વળતરના નિર્ધારણની વાત છે ત્યાં સુધી સંદર્ભની ગેરહાજરીના આધારે અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહી સામે વાંધો ઉઠાવવામાં રાજ્યની નિષ્ફળતા માફી અથવા સંમતિ સમાન ન હોઈ શકે.ખરેખર, જ્યારે અંતર્ગત અધિકારક્ષેત્રની ગેરહાજરી હોય, ત્યારે ખામીને માફ કરી શકાતી નથી કે સંમતિ દ્વારા તેને દૂર કરી શકાતી નથી.”

સ્થિતિ હોવા ઉપર, ઉચ્ચ ન્યાયાલયનો મત કલમ ૬૯(૧) કાયદાની કલમ ૧૮ ની શરતોમાં સંદર્ભ સાથે વ્યવહાર કરતી વખતે કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ

આવરી લેવામાં આવેલી બાબત સાથે વ્યવહાર કરવો અસ્વીકાર્ય હતો તે ઉલટાવી શકાય તેવું નથી.

જો કે, એ નોંધવું જોઈએ કે કાયદાની કલમ ૩૦ હેઠળ સંદર્ભ મેળવવા માટે કોઈ સમય મર્યાદા નથી, જો કે તે હંમેશા વાજબી સમયની અંદર થવી જોઈએ. સમયની વાજબીતા અંતિમતાની જરૂરિયાતમાંથી ન્યાયિક કાર્યવાહી તરફ વહે છે.

વર્તમાન કેસની હકીકતોની પરિસ્થિતિની પૃષ્ઠભૂમિમાં, અપીલકર્તાઓને કાયદાની કલમ ૩૦ની શરતોમાં સંદર્ભ મેળવવા માટે સક્ષમ જમીન સંપાદન સત્તામંડળ સમક્ષ અરજી કરવાની મંજૂરી આપવી યોગ્ય રહેશે. જો તે કરવામાં આવે, તો જરૂરી સંદર્ભ ઝડપથી કરવામાં આવશે. જમા કરેલી રકમ સંબંધિત અદાલતમાં મોકલવામાં આવશે. પક્ષકારો માટે એ ખુલ્લું રહેશે કે તેઓ ઉપરોક્ત અદાલત દ્વારા યોગ્ય માનવામાં આવે તેવી શરતો પર ડિપોઝિટમાં આપવામાં આવેલી રકમના આવા ભાગને ઉપાડવાની માંગ કરે. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલે જણાવ્યું હતું કે સુરક્ષા સાથે ઉપાડ મેળવવા માટે દરખાસ્ત રજૂ કરવામાં આવશે. તે એક એવું પાસું છે જેની સાથે સંબંધિત અદાલત કાયદા અનુસાર વ્યવહાર કરશે.

દર્શાવેલ હદ સિવાય અપીલ રદ કરવામાં આવે છે.ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી

અપીલ આંશિક રીતે ફગાવી દેવામાં આવી.

ડી. જી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.